

21.08.1968

21. august: invázia vojsk štátov Varšavskej zmluvy

Hoci s demokratizačným procesom súhlasila väčšina občanov, bola tu vplyvná konzervatívna skupina vedená Vasil'om Biľakom a Aloisom Indrom, ktorá považovala tento proces za nebezpečný pre socializmus a vysielala varovné signály do Moskvy. Vedenia komunistických strán Sovietskeho zväzu, Poľska, Maďarska, Bulharska a Nemeckej demokratickej republiky na rokovaníach s predstaviteľmi KSČ i v listoch upozorňovali, že obrodný proces je pre ne neprijateľný. Najvýznamnejší bol spoločný list komunistických strán spomenutých piatich krajín zo stretnutia vo Varšave 15. júla 1968. Podľa neho hrozilo vytrhnutie ČSSR zo socialistického tábora.

Situácia, ktorá nastala už podľa listu nie je vnútornou vecou ČSSR, ale všetkých štátov Varšavskej zmluvy. Brežnev vytýkal Dubčekovi nezvládnutie situácie a vytvorenie neformálnych občianskych organizácií ako prejavy antikomunizmu. Dubček sľuboval nápravu, no nechcel zničiť dielo, ktoré sa sľubne rozvíjalo. Varovným signálom bolo veľké vojenské cvičenie *Źspriatelených armádŹ* vojsk Varšavskej zmluvy na území Československa. Cvičenie sa konalo od konca júna a jednotky ostali na našom území aj po ňom až do začiatku augusta 1968.

Cvičenie malo vytvoriť základ pre trvalý pobyt sovietskych jednotiek. Súčasne demonštrovalo vojenskú silu susedov, ktorí nesúhlasili s obrodným procesom. Po rokovaníach v Čiernej nad Tisou a v Bratislave začiatkom augusta 1968 sa zdalo, že vec sa rozriešila. Vyhlásenie z bratislavských rokovaní však naznačilo budúci vývoj. Popri zdôraznení suverenity štátov totiž označilo ochranu výdobytkov socializmu za spoločnú internacionálnu povinnosť všetkých socialistických krajín. V tom čase sa rozhodla konať aj konzervatívna skupina vo vedení KSČ a napísala Brežnevovi list v ruskom jazyku, ktorým ho žiadala o ozbrojený zásah. V noci z 20. na 21. augusta 1968 sa začala operácia s krycím názvom Dunaj, svojho druhu najväčšia v Európe od skončenia vojny. Zúčastnilo sa na nej vyše pol milióna vojakov a 6300 tankov, 2000 diel a 800 lietadiel z piatich štátov Varšavskej zmluvy: Sovietskeho zväzu, Poľska, Maďarska, Nemeckej demokratickej republiky a Bulharska.

Vojenská technika intervenčných vojsk bola označená bielym pásom. Prekvapení občania sa prebudili do rána plného hukotu tankov a vojenských áut. Svoj nesúhlas nedávali najavo ozbrojeným odporom, ako očakávali okupačné vojská, ale demonštráciami. Usilovali sa vysvetliť vojakom okupačných armád, že u nás žiadna kontrarevolúcia nie je. Pri tejto vojne nervov však mala zbrane iba jedna strana. Na uliciach a námestiach slovenských a českých miest ostalo 108 mŕtvych, z toho 29 na Slovensku. Dubčeka spolu s ďalšími činiteľmi reformného vedenia KSČ zaistili príslušníci sovietskej bezpečnosti a ŠtB a odviekli do Sovietskeho zväzu. Dňa 22. augusta 1968 sa v Prahe zišiel mimoriadny – Vysočanský zjazd KSČ, ktorý dal plnú dôveru reformnému dubčekovskému vedeniu a odsúdil okupáciu. Proti okupácii sa postavili všetky významné štátne inštitúcie. V zahraničí sa vytvorila silná medzinárodná solidarita s obsadenou krajinou. Radikálny protest predstavovali živé pochodne – ľudia, ktorí sa rozhodli protestovať upálením.

Ako prvý sa v septembri 1968 v Poľsku upálil Ryszard Siwiec. Potom nasledovali ďalší. V Rumunsku Márton Moyses, v Maďarsku Sándor Bauer, v Litve Romas Kalanta a Vytautas Vičiulis, na Ukrajine Oleksa Hirnyk a Vasil' Makuch. V Čechách sa upálil študent Jan Palach, Jan Zajíc, Josef Hlavatý, Evžen Plocek a na Slovensku vojak základnej služby Michal Lefčík. Vojenský zásah odsúdili západné demokratické štáty, no nepodnikli žiadnu praktickú akciu. Intervencia tak potvrdila mocenské rozdelenie Európy po druhej svetovej vojne. Českí a slovenskí politici rokovali v Moskve so sovietskymi politikmi a väčšinou súhlasili s pobytom intervenčných vojsk na území Československa, kým sa situácia nenormalizuje. Sovietske intervenčné vojská ostali na území štátu až do roku 1991. Boli rozmiestnené na 33 lokalitách a ich početný stav predstavoval asi 150000 osôb. Príchod intervenčných vojsk spustil v Československu proces normalizácie. Postupne sa odstránili všetky demokratizačné vymoženosti obrodného procesu. Nastala doba kompromisov a strachu pred postihom zo strany vládnej moci. Bolo to aj obdobie, keď vynikla odvaha v podobe skupín disentu, ktoré upozorňovali svet na porušovanie základných práv a slobôd v štáte. Na Slovensku bola v tomto smere najaktívnejšia tzv. skrytá cirkev, v ktorej sa aktivizoval tajne vysvätený biskup Ján Chryzostom Korec, Silvester Krčméry a Vladimír Jukl.

Prof. Mária Tonková, Prof. Róbert Letz, Prof. Anna Bocková

References:

